

Становище

за дисертационния труд на Емануил Георгиев Георгиев на тема „Специфика на мистичния опит в средновековната православна християнска традиция“ за присъждане на научната и образователна степен „доктор“

Дисертационният труд на Емануил Георгиев впечатлява с добре обмислената си композиция: през изследването на специфичния език, с който се артикулира мистическия опит в средновековната православна (византийска) мистика, през мистическо-аскетическия праксис на разглежданите мислители, към общественото акцептиране на мистическия опит.

Веднага ще отбележа, че основният приносен момент на труда изглежда идва именно от тази негова последна тематична част, в която са фокусирани и най-собствените и оригинални размисли на автора.

Напълно коректно в труда е направено базисно съпоставяне (но и концептуално разграничаване) на платоническата и неоплатоническата концептуална рамка, в която се артикулира постижението на умоневместимото Божество и византийско-православната му специфика, произтичаща от това, че в християнството въобще се влиза в екзистенциално отношение с личния Бог. Тънкото разграничаване на (при пръв поглед припокриващите се) изрази средства на античния платонизъм и православно мистическо богостигание е безспорен успех на дисертационния труд.

Компаративният метод, избран от дисертанта на места се разширява като се прави анализ на различията между православната мистика и западната мистико-спекулативна мисъл, а дори и между първата и мистическата мисъл в арабско-мюсюлманския контекст.

Вниманието на автора е фиксирано главно върху най-известните средновековни византийски автори и преди всичко върху онова направление в мистическото богословие, което някои изследователи определят като мистико-спекулативно или мистико-интелектуално. Разбира се, един от най-важните проблеми при сравнението между православната „теория“ и античното (платоническото) богостигание е коренно различното отношение към тялото и телесността в двете духовно-философски традиции. С това сравнение (и различаване) авторът на труда се е справил много добре, макар че би могло да се

пожелае обръщането на малко по-голямо и грижливо внимание на мислители и аскети от онова направление, което някои изследователи наричат „Макариево“.

Определен опит за оригинално и по-задълбочено осветляване на отношението между „апофаза“ и „катафаза“ в мистическата мисъл на средновековна Византия, впечатлява в предоставения труд и също може да се впише в приносните моменти на работата. Авторът утвърждава наличието на тясна и органична връзка на апофатиката и с катафатиката, тъкмо във връзка с личностния характер на мистичния опит в православната традиция и това намирам за съвършено правилно.

Всъщност, последната глава на дисертацията „Мистицизмът и обществото“ (която и по-горе определих като най-приносна в труда) я разширява от собствено философско към културологично изследване, защото прави опит да отговори на въпроса какви са специфичните пътища за по-широка църковна и социално-политическа рецепция на една духовна традиция и практика, която по определението си живее в съзнателно избрана „сепарация“ от публичния живот. Защото макар последното да е неотрицаемо, също неотрицаемо е органичното вписване на монашеско-аскетическата духовност тъкмо в обществения етос на православния културен свят. Тезата на автора за т. нар. „прото-публичност“ като опосредстващо звено, чрез което монашеският дух се превръща в регулатив на по-широкия социален живот във Византия е плодотворна и би могла да отвори поле за дискусии. А последното е най-важно свидетелство, че трудът има своя стойност в развитието на хуманитарната наука.

След изтъкването на положителните страни в дисертацията бих искал да изкажа и своите критични бележки към нея.

Струва ми се, че, следвайки един (към днешния ден) малко остарял модел на разделеност в богословско-философските дисциплини, авторът донякъде твърде много е „философизирал“ проблема с християнската (православната, византийската) мистика. След забележителния разцвет на собствено еклезиологичните изследвания през 20 в. и свързването им с философията на личността изобщо (вж. фундаменталните трудове на о. Н. Афанасиев, о. Александър Шмеман и особено митроп. Иоан Зизиулас) анализирането на мистическата проблематика извън контекста на сакраменталния живот на църковната общност стои някак си анахронично. „Еклезията“ и „пустинята“ са подчертано различни само ако първата продължава да се гледа през призмата на една „институционалност“, а втората – през призмата на една безструктурна и оголена „духовност“. Само че тъкмо това бе фундаментално проблематизирано от посочените по-горе автори на една нова и далеч по-основателна еклезиология, към която авторът би трябвало да изрази някакво по-ясно и определено отношение. Запознаването с въпросните

автори много вероятно би изменило и някои от заключенията му в последната, трета глава. А – нека добавя и това – най-вероятно би разширило и кръга на мистическите автори, с които се занимава (напр. с един св. Николай Кавасила).

В заключение ще кажа, че дисертационният труд на Емануил Георгиев притежава необходимите качества , за да бъде успешно защитен и лично аз ще гласувам за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на кандидата.

София, 14.06.2015 г.

Проф. д-р Калин Янакиев